

ОСНОВА ВИХОВАННЯ ДИТИНИ – БАТЬКІВСЬКА ЛЮБОВ

Щоб змінити дітей, їх треба любити.

Вплив на них пропорційно любові до них.

І. Песталоцці

Як немає світла без пітьми, дня без ночі, добра без зла, так немає гармонійного виховання дитини без любові та покарання. І основна проблема такого виховання полягає саме в тому, щоб дитина завжди отримувала любов і покарання саме в тих дозах і тоді, коли вони потрібні їй як повітря. І в цьому контексті розглянемо перший наріжний камінь виховання – любов до дитини.

Психотерапевтам доводиться щодня лікувати людей із тими чи іншими психологічними проблемами. Або проблемами зі здоров'ям, які з'явилися на основі тривалих нервово-психічних переживань. І як показує аналіз у БІЛЬШОСТІ з таких людей є переконання, що батьки їх, коли вони були маленькими, НЕ ЛЮБИЛИ ЇХ!

Однак, якщо дитина не отримує від батьків такої кількості любові, якою ЇЙ ХОЧЕТЬСЯ, то це може стати фундаментальною причиною для того, щоб людина все життя відчувала себе нещасною. Навіть якщо вона не права і батьки любили її і давали їй стільки любові, скільки вважали за потрібне, вона все одно відчуватиме себе нещасною.

Звичайно ж, багато хто може здивуватися – невже справді так багато батьків, які ненавидять своїх дітей? Звичайно ж ні. Тут важливо те, що батьки та дитина по-різному бачать цю любов. Батьки можуть відчувати справжню любов до своєї дитини. Але діяти вони будуть так, що у дитини з'являтиметься відчуття, що батьки її не люблять.

Проте, всі батьки вважають, що люблять своїх дітей. Хороші педагоги, психологи ніколи не задають батькам дитини, з якою у них проблеми – чи люблять вони свою дитину? **ВОНИ АБСОЛЮТНО ТОЧНО ЗНАЮТЬ** - що вони скажуть! Але вони також чудово знають, що якщо дитина захворіла на ту чи іншу хворобу або поводить себе неадекватно, яку має лікувати психотерапевт, то це свідчить про порушені взаємини в сім'ї, про фактичну нелюбов батьків до дитини (або ж дитина вважає, що вони її не люблять).

Батькам зазвичай нескінченно важко зізнатися перед собою, що вони роблять щось погане дитині. І все-таки іноді це трапляється. Батьки роблять погано дитині в тому випадку, якщо їм з нею нудно, якщо вона їм докучає. Є багато цілком безневинних способів шкодити дитині (наприклад, коли їй дорікають, що вона відстає у розвитку своїх братів і сестер тощо).

На жаль, любов не можна прописати як ліки, у певних дозах. І якщо батьки справді не люблять свою дитину, то зробити мало що можна. Але дуже рідко хто з батьків може чесно сказати, що не любить свою дитину, що її поява на світ значною мірою зіпсувала їм життя, що вони втратили безліч можливостей реалізуватися як особистість і як професіонала. І так далі і тому подібне.

Більшість людей ретельно ховають подібні думки навіть від себе. І щиро вважають, що люблять свою дитину. І що застосовувані ними до дитини дуже жорсткі заходи впливу – вимушений захід через її непослух.

Але не можна вважати непослух дитини настільки важливою подією, що вона здатна зупинити обертання Землі навколо осі. І батьки, звичайно, повинні висловлювати своє невдоволення, але робити це м'яко, як би, між іншим. І краще, ніж дорікати їй за погану поведінку, висловити жаль: як шкода, що ти помилився і вчинив неправильно.

Тому істинно люблячі батьки НІКОЛИ і НІ З ЯКОГО ПОВОДУ не застосовуватимуть жорсткі заходи до своєї дитини! Якщо коса їх виховання напореться на камінь непослуху дитини, вони краще відступлять, ніж долатимуть опір своєї дитини. Нехай навіть при цьому принципи виховання свідчать, що її треба покарати. Вони візьмуть тайм-аут, вони шукатимуть виправдання для дитини, вони шукатимуть свою провину. Але в жодному разі не почнуть в сказі все ламати на своєму шляху!

Прийоми, за допомогою яких батьки домагатимуться своїх педагогічних цілей, повинні бути якнайменш тяжкими для дитини. Допомогати дитині хотіти бути доброю набагато важливіше, ніж зробити її слухняною. ***І, звичайно ж, хороших результатів досягти можна, якщо набратися терпіння, терпіння та ще раз терпіння!***

І тому справжні батьки повинні мати терпіння, бо виховання має починатися ДО народження дитини. Давним давно було добре відомо про чималу важливість ретельної підготовки подружжя до зачаття. Сакральні настанови жерців, які готували подружні пари до батьківства, включали десятки вимог, вправ та обмежень – від дієтичних до медитаційно-молитовних.

Запрошення дитини в тіло майбутньої матері було приурочуване до терміну, що заздалегідь обчислювався, особливо сприятливого для обох подружжя стосовно взаєморозташуванню планет на небосхилі. Багато чого враховувалося під час підготовки до втілення душі людської. ***Зачаття таке воістину було непорочним, бо не пожадливість і бажання керували подружжям, але прагнення взаємосприяти приходу у світ людини.*** Зрозуміло, що після такого високого священнодійства турбота про благо втілюваної людини не закінчувалася. Навпаки, виховання тільки розпочиналося! І, звичайно, воно мало бути насиченим любов'ю. Саме тому багато людей говорять фразу, яку, як нам здається, до кінця таки не розуміють: «Любов'ю дитину не зіпсуєш!» І це справді так, у тому сенсі, що ЛЮБОВЮ дитину не зіпсуєш.

Але дуже багато людей розуміють під любов'ю зовсім не те, що розуміють інші люди. Наприклад, вони балують своїх дітей, ні в чому їм не відмовляють, завалюють іграшками тощо. І при цьому думають, що це прояв їхньої любові до неї. Все це тільки маскує відсутність любові до дитини (вони завжди можуть сказати собі – ось є матеріальні свідчення моєї любові). Ця позиція в усіх відношеннях шкідлива – дитина обов'язково

користуватиметься цією «слабкістю» батьків, батьки не можуть відмовити і... біда! Але, знову ж таки, дитина від цього щасливішою не стане!

Однак, коли немає істинної любові, то балування дитини стає способом компенсації свого почуття провини перед нею. Деякі люди вважають, що якщо вони люблять своїх дітей, то вони не мають права чимось їм відмовляти. Але цілком можна любити дитину і відмовляти їй у її проханнях.

Як визначити яка насправді батьківська любов – безкорислива чи егоїстична? Одним із критеріїв, за якими можна визначити це, є слова батьків: *«Ми тебе годуємо, співаємо, одягаємо, а ти...»*. Якщо батьки говорять щось подібне до своєї дитини, то це явно свідчить про те, що вони вважають свої дії не своїм обов'язком, а досягненням, за яке дитина повинна їм відплатити.

Це, безумовно, корислива, грубо егоїстична позиція. Батьківською любов'ю тут і не пахне. Такі батьки, хоч би що вони про себе думали, у цій справі діють як махрові егоїсти.

Догляд за дитиною – це не любов. Це обов'язок! Цим у принципі може займатись і няня. Крім цього дитина має отримувати тепло та близькість від батьків. І якщо цього немає, то хоч щодня міняй їй білизну – вона від цього щасливішою не буде.

Ще один міф щодо любові: люди вважають любов'ю ДЕМОНСТРАЦІЮ любові, яку вони виявляють до дитини (особливо часто вони це роблять на людях). Але це, безумовно, робиться ними не для дитини, а для того, щоб за допомогою дитини довести людям – які вони хороші батьки. І найчастіше, як тільки в цьому «театрі» опускається завіса, дитина отримує «на повну катушку» за те, що надто серйозно сприйняла слова батьків.

Тим не менш, багато хто чекає від своєї дитини подяки за свою працю. І цілком можливо, що вони її дочекаються. Але ж вони повинні знати, що дитина нічим їм не зобов'язана! Рішення народити її вони прийняли самі (нехай навіть воно і не було надто усвідомленим, нехай певною мірою ця подія сталася випадково), дитина їх про це не просила! І тому батьки за своє рішення несуть повну відповідальність (зокрема юридичну).

Тому батьки зобов'язані її ростити, годувати і виховувати. Вони зобов'язані поставити її на ноги і випустити в цей світ більш-менш підготовленою до тих вимог, які він висуватиме. І вона має піти в цей світ, не озираючись на них і не боячись гнівних вимог віддати свій синівський обов'язок.

І дитина, якщо САМА захоче, то може якось відплатити батькам за їх турботу про неї. Але може й не сплатити! Якщо ж вони вимагатимуть від своєї дитини цього, то найімовірніший результат - вона їх покине назавжди і навіть у старості не піднесе склянку води.

І така дитина абсолютно має рацію! Вона десь у глибині себе думає приблизно так: «Якби ви мене дійсно любили, то зараз я б сам хотіла вам цю любов повернути. Якщо ж вам доводиться це у мене вимагати, то означає, що ви вимагаєте плати за те, що не дали. А це шахрайство!

Звичайно, коли батьки постаріють і не зможуть себе обслуговувати, то, звичайно ж, їх діти тією чи іншою мірою повинні про них подбати. Але вони повинні бути тепер зобов'язані перед своїми дітьми! Вони мають віддати їм усе те, що можуть і хочуть віддати.

І тільки в цьому випадку діти самі прийдуть до батьків. Якщо дітей притримувати за крила, вони обов'язково вирвуться і відлетять, можливо, НАЗАВЖДИ! Якщо ж тоді, коли вони стануть на крило, батьки спокійно і з радістю відпустять їх, то вони обов'язково повернуться туди, де їх люблять і чекають.

І чим менше в цій справі насильства, тим частіше і з більшим бажанням діти повертаються до своїх батьків, тим більшою мірою вони хочуть жити поряд або разом. Насильство щодо дітей у цьому плані є абсолютно непродуктивним і призводить до протилежних від бажаних результатів.

Якщо позиція батьків приблизно така, то цілком точно можна сказати, що вони дійсно люблять своїх дітей. І якщо вони в процесі виховання роблять щось, то роблять це для дітей, а не для себе.

Зазвичай, батьки люблять своїх дітей також і тому, що їх в дитинстві любили їхні батьки. Якщо дитину недолюбили, то і вона сама, коли виросте, не зможе любити своїх дітей так, як треба.

Мати має присвятити своїй дитині три роки свого життя. Якщо вона це зробить, то її доросла дитина на подяку продовжить їй життя на тридцять років. Тобто та любов і та увага, яку вона присвятить своїй дитині, допоможе їй сформуватися гармонійною особистістю. І через це вона житиме в гармонії з навколишнім світом, не пиячитиме, не конфліктуватиме з ним чи законом. Це природно подобатиметься матері, вона не переживатиме і передчасно не помре.

З позиції впливу на дитину найголовнішим фактором, що виховує, є справжня, щира любов батьків до своєї дитини. Якщо дитина відчуває, що батьки дійсно люблять її, то вона сприйматиме їх строгість і покарання як специфічний прояв їхнього любов. І буде вбирати їх виховання, як губка воду.

Якщо дитина знатиме, що батьки щиро люблять її та її існування для них – світло у віконці, то її розвиток буде швидким та безпроблемним. А навіть неминучі застуди та дитячі хвороби вона переноситиме легко і без ускладнень.

Тому єдине, що має отримувати дитина в необмеженій кількості - це любов і доброту від людей, що її оточують. Але, як говорилося вище, можна виявляти її по-різному.

Втім, більшість людей вважають, що роль вихователів у тому, щоб запровадити в дитину лише систему заборон і на цьому заспокоїтись. Зазвичай у нашій культурі люди левову частку часу у вихованні своїх дітей приділяють на заборони, стусани (фізичні чи

психологічні), які спрямовані на їхнє підпорядкування. І вважають, що формування системи цінностей при цьому станеться само собою.

Батьки справді є своєрідними деміургами, лише найчастіше сліпими, глухими та безрукими. І з найкращих спонукань вистилають своїй дитині дорогу до пекла.

Але це дуже примітивне уявлення про виховання. Найголовніше у процесі виховання – сформувати систему мотивацій і прагнень, які будуть зсередини, з підсвідомості стимулювати людину до зусиль досягнення бажаних цілей.

Сприйняття інформації (і, найголовніше, добровільне підпорядкування їй) відбувається лише тоді, коли вона подається таким чином, що дитина погоджується з її необхідністю для себе. Вона може відразу її забути. Але з часом вона з підсвідомості все одно тією чи іншою мірою почне визначати свої вибори.

Раніше матері співали колискові пісні, в яких були такі слова: "Виростеш великий, красивий розумний ..." Що це? Чи не програмування це свідомості дитини? Нам здається, що ці слова дійсно здатні допомогти людині стати великою, красивою та надзвичайно розумною.

Наприклад, батьки багато разів, люблячи дитину, говорили: "Щаслива та людина, яка..." І далі повна різноманітність кінцівок. Або ж: "Ми будемо тобою дуже пишатися, якщо ти станеш" Якщо це навіювання повторюється багаторазово і з любов'ю до дитини, то воно просто не може не спрацювати. Дитині буде приємно зробити приємне батькам.

Якщо батьки з любов'ю говорять дитині про те, що вони мріють - як вона виросте і буде тим і тим, то це жодною мірою не сприйматиметься нею як насильство над її особистістю. Адже вони говорять про свою мрію – її можна взяти до уваги, а можна й ні. Але цілком можливо, що ці слова стануть тією несвідомою програмою, яка піднесе дитину на вершину батьківської мрії.

Якщо для дитини програма – стати великою і сильною – досить важлива для розвитку, то збереження її в робочому стані у дорослої людини тендітної статури може стати основою для розвитку невротичного стану. Людина буде весь час намагатися стати більшою і сильнішою, тобто, як їй здається, краще, ніж вона є насправді. Оскільки це неможливо, то нереалізована програма буде викликати емоцію незадоволеності собою.

Якщо батьки, які бажать дати своїй дитині те чи іншу настанову, яку їй необхідно виконувати, подадуть інформацію приблизно так: "Виростеш, станеш сильною і тоді ти зможеш те й те. А поки вчися, щоб якнайшвидше стати дорослим...", то така програма АВТОМАТИЧНО вимкнеться тоді, коли людина виросте. І більшість неприємностей з "батьківськими" програмами, що моделюють поведінку дітей, полягає саме в тому, що батьки не включають до своїх "завітів" таких обмежувачів часу їхньої дії.

Якщо ж дитина чогось боїться і це може гальмувати її розвиток, то треба сказати: «Коли виростеш, то станеш сильною і тобі не треба буде

боятися. А поки будь обережним...»

Весь час, поки триває дитинство «золоте», дитина насправді почувається незахищеною та безпорадною. Найнадійніший спосіб захистити її від цих почуттів – зміцнити впевненість, що батьки знають і готові їй допомогти. Але найсумніше в тому, що хоча батьки це й знають, діти не завжди впевнені у їхніх почуттях. Адже вони бачать лише їхню зовнішню поведінку і не вміють читати їхні думки.

З погляду батьків найкраще підтвердження їхньої любові до дитини: вони ВІДЧУВАЮТЬ у своїй душі цю любов! Але для дітей важливе інше: як батьки виявляють її. Однак часто батьки, переповнені любов'ю, роблять дуже багато для того, щоб дитині було краще. Але ж вона цього не розуміє!

Турботу про себе вона не сприйматиме як прояв любові. Дитина дуже поганий психолог і не вміє читати вашу любов у ваших очах. І тоді вона змушена судити по справах. А справи батьківські, на її думку.....

Тому дитині треба демонструвати своє любов, виробити якісь прийоми, жести, слова, які будуть для її недосвідченого розуму ясними сигналами любові батьків. Отже, якщо ви будете в чомусь відмовляти своїй дитині, то завжди кажіть їй при цьому, що ви відмовляєте їй з тієї і тієї причини. Інакше вона вирішить, що ви це робите тому, що її не любите.

Тобто певною мірою батьки мають творчо випинати ці свої почуття. Найкраще на дитину діють обійми, поцілунки та слова.

Відомий американський психотерапевт Вірджинія Сатир стверджує, що чотири обійми абсолютно необхідні дитині просто для виживання. А для гарного самопочуття потрібно не менше 8 обіймів. Вони для дитини потрібні приблизно так, як їжа для організму, що росте.

Тому, напевно, і всі дорослі, коли хочуть викликати симпатію протилежної статі, користуються саме цими прийомами. І ДЕМОНСТРУЮТЬ свою любов. Адже вона без демонстрації іншій людині, хоч би якою була сильна, здається слабкою.

Навіть тоді, коли дитина тільки з'являється на світ, вона, виявляється, вже багато чого розуміє. І їй треба ПОКАЗАТИ свою любов.

Зрозуміло, що новонароджена дитина ще мало чим відрізняється від тварини. І начебто всі її інтереси замкнуті тільки на тваринні потреби (їсти, спати, випорожнюватися). ***Але виявляється, що навіть у цей час вона реагує як людина і розмовляти з нею треба по-людськи.***

Поряд з тим, що покарання, якщо його застосовувати з однорічного віку, викликає базову підпорядкованість дитини (тобто вона як би автоматично і без душевних мук підпорядковується вимогам батьків), так і любов батьків (бажано виражена експресивно і словами), якщо вона багаторазово виражена дитині у віці до року стає базовим переконанням у тому, що її батьки люблять. І коли вона подорослішає і буде отримуватиме від батьків покарання, вона може бути ним незадоволена, але у неї не буде жодних сумнівів у тому, що батьки її люблять.

Тому, якщо ви хочете, щоб ваша дитина була впевнена у вашій любові (особливо у зв'язку з тим, що у неї обов'язково будуть з'являтися сумніви в цьому через застосування вами покарання), то якомога частіше виявляйте їй свою любов у зрозумілих ДЛЯ НЕЇ діях. Щоразу, як тільки з'являється можливість - говоріть з нею про що завгодно, але в першу чергу про свою любов до неї, пояснюйте, що все, що ви робите, ви робите саме через те, що ви її любите. І чим у більш ранньому віці ви станете це РОБИТИ, тим більш твердим і не схильним до сумнівів буде її переконання в цьому.

Якщо дитина вірить, що батьки її люблять, то вона з меншим побоюванням береться за дослідження навколишнього простору. Дитина починає вірити в себе, якщо переконується, що батьки її люблять. У якомусь сенсі вона бере в борг їхню силу та їхні дорослі якості, коли повністю уподібнюється до них. **Любов батьків дає їй відчуття власної значущості, вселяє віру у себе, народжує в нього самолюбство.**

Але при цьому важливо пам'ятати, що занадто часто батьки роблять помилку, дозволяючи думати дітям, що вся їхня любов без обмежень належить тільки їм. Це, зрештою, може призвести лише до зухвалості маніпуляцій з боку дитини щодо батьків. Якщо ж дитина розумітиме, що любов батьків до неї – це частина загальної любові, яку вони живлять до інших людей, вона не зможе претендувати на все. **І тоді у неї з'явиться потужне бажання якнайшвидше подорослішати для того, щоб отримувати любов ще й від інших людей.**

Інший важливий шлях прояву любові до дитини – повага до її бажань. Цілком вірно, що батьки краще за малюка знають, що йому корисно. Але також справедливо і те, що навіть найменша дитина має фізіологічну мудрість. Якщо малюк не хоче спати вдень – не треба примушувати його. Краще спатиме вночі!

Батьки схильні насамперед бачити промахи своїх дітей. Воно і зрозуміло – будь-який промах може призвести до небезпечних наслідків і треба тримати вухо гостро. А ось на досягнення дітей батьки зазвичай мало звертають уваги, у кращому разі похвалять та забудуть. А з цієї події **ТРЕБА** влаштовувати свято.

Дитину потрібно якнайчастіше хвалити. **Як не дивно, ця порада у батьків дуже часто викликає негативну реакцію: «За що хвалити, якщо немає за що? І хвалити, як і лаяти, адже треба за справу».** І справді, у багатьох людей існує стійке переконання, що дитина – доросла, тільки дрібноросла. І вони, оцінюючи її досягнення, дивляться на них із дорослої позиції. А з цієї позиції її досягнення – нікчемна справа. Але для дитини навіть нереалізоване бажання допомогти мамі – вже важлива річ.

Нехай навіть її досягнення з нашої зарозумілої дорослої позиції є крихітним та незначним. Але для неї це вершина, яку вона досягла сама. І треба виявити щире участь та захоплення її досягненнями. І говорити їй про

те (скільки б йому не було років, нехай лише всього один рік), що наступного разу в неї вийде ще краще, а потім вона зможе зробити те й те. І це чудово!

Якщо вона прийде до вас, пишаючись тим, що вона сама умилася і почистила зуби, то відкиньте всі справи, візьміть її на руки, поцілуйте її та похваліть. Вона ж за цим і прийшла! І наступного разу вона почистить зуби ще з більшим задоволенням. А потім бажання чистити зуби увійде до плоті та крові її. І мети досягнуто – дитина привчена до гігієни. І зроблено це із задоволенням для обох сторін.

Навіть більше! Наприклад, якщо дитина навчилася самостійно зав'язувати шнурки, треба влаштувати чаювання з тортом. Таким чином, дитина отримає позитивне підкріплення своїми зусиллями вписатися у світ. А по-друге вона зрозуміє, що якщо вона наступного разу захоче торта, то треба ще чогось навчитися. І мети досягнуто – дитина чомусь навчилася. І зробила вона це із задоволенням для себе.

Якщо похвалити дитину за хорошу поведінку замість того, щоб вважати її звичайною, то одне це пробудить у неї бажання ще раз почути похвалу. Тоді вона буде прагнути домогтися похвали, виявляючи ще більше енергії та заповзятливості. Дітям подобається бути у центрі уваги. І якщо ви не помічатимете хороші вчинки своєї дитини, то вона зробить все для того, щоб привернути вашу увагу. Але тоді не «обессудьте!»

Дитина розчаровується і падає духом, якщо ви тільки похвалили її за те, як вона добре тримає кухоль з молоком, і тут же через деякий час почнете лаяти її за те, що вона трішки молока з цього кухоля пролила. Однак, будь-який розсудливий батько не лаятиме дитину, яка тільки вчиться ходити, за те, що вона погано ходить. Чому ж ви лаєте її за те, що вона погано тримає кухоль? Адже вона його вже навчилася тримати! Звичайно, не так добре, як ви. Але ж тримає і треба радіти.

Діти, коли бачать, як спритно мама чи тато справляються з будь-якою справою, вони цілком природно хочуть включитися в цей процес, думаючи, що і в них вийде так само. І треба дозволяти їм це зробити, навіть якщо приготування вечері перетвориться на гру. І що б не зробила дитина, навіть якщо це зовсім мізерна допомога, її обов'язково за це треба хвалити.

Іноді батьки, отримуючи такий чудовий досвід, починають думати, що тепер дитина з ентузіазмом і завжди їм допомагатиме. Але не тут було! Наступного разу дитина відмовляється допомагати з тих чи інших причин. ***І багато батьків у цьому випадку роблять принципову помилку – вони змушують дитину все-таки зробити це. Звичайно ж вам, напевно, зрозуміло – з яким результатом!***

Тому якщо ви запропонуєте їй допомогти в будь-якій справі наступного разу, а вона не виявлятиме ентузіазм в даний момент і відмовиться допомагати, то наполягати ніяк не можна. Навіть якщо у дитини на середині роботи зникає бажання це робити, то й у цьому випадку треба відстати від неї. Краще подякуйте за те, що вона вже ЗРОБИЛА і не дорікайте їй за те, що не доробила все до кінця.

Якщо ви від допомоги дитини не чекаєте безпосереднього результату, а вона для вас є етапом у її вихованні, то ви не станете чіплятися до того, що вона це зробила не так, як треба з вашої точки зору. І навіть якщо вона залишить справу на середині, то ви все одно отримаєте подвійну користь від її роботи. Все-таки вона щось зробила і вам доведеться робити менше. А вона здобула досвід роботи без негативних емоцій. І коли їй самій захочеться допомогти вам, вона візьметься за роботу більш охоче і зробить більше.

Похвала зміцнює у дитині впевненість у тому, що ви раді її допомозі. Але деякі батьки після того, як дитина зробить будь-яку справу, починають вказувати на її помилки та недоліки. Звичайно, вбиваючи у дитини бажання ще раз братися за таку важку справу, за яку потім ще лають.

Шановні батьки, просимо запам'ятати важливу думку: «Не комплексуйте, якщо у вас ставлення до дитини не буде таким, яким його описують у книгах». Ви можете зрозуміти в певний момент, що ви не любите свою дитину так, як треба. Нічого страшного в цьому нема!

Любов до дитини приходить не відразу, а поступово, особливо у батьків.

Взагалі люди звикли відповідати любов'ю на любов. До трьох років дитина майже повністю орієнтована на матір, вона її любить, а всі інші люди для неї існують значно менше. Але коли вона починає вивчати навколишній світ, вона робить це через любов. І як тільки вона звертає її на батька - відразу у того з'являється любов до дитини (якщо вона не з'явилася раніше).

Дитина, бажаючи зміцнити нашу любов до себе, починає також і наслідувати нас.

Ісус Христос мав рацію, коли проголосив: «Полюби ближнього, як самого себе!» Немовля користується цією заповіддю на повну катушку!

Шановні батьки, якщо ваші теплі почуття до дитини трішки потьмяніли від лавини проблем, пов'язаних з нею, її поведінкою, то згадайте, що у вашому житті з'явився чоловічок, чия єдина радість у тому, щоб спілкуватися з вами. Що ви для нього Бог і цар, що ви для нього найважливіша істота у всьому світі. І ми впевнені, що через цю думку ваш оптимізм зросте.

В. Калошин